

Է.

Ե Ր Գ Ե Ր.

ԳՈՒԹԱՆԻ, ՀՈՒՆՁՔԻ և ՍԱՅԼԻ ԵՐԳԵՐ.

Ի.

ԳՈՒԹԱՆԻ ԵՐԳԵՐ *)

Ալաոկերսի բարբառով 1)

Մեր գութան էկաւ բարով.

Ձեր գութան էկաւ բարով.

Դուսմնի գութան կտորի,

Չսաղի հազար տարով:

Գործ առաւ էլ:

Մեր գութնի սաղն ա շատ.

Ձեր գութնի սաղն ա շատ.

Մեր յարտ կեղնի շատ բարդ,

Կեղնի ձգի կըռլ ու դարս:

Գործ առաւ էլ:

Մեր գութան հասաւ յառուն,

Ձեր գութան հասաւ առուն.

*) Գութանի երգերու մէջ, բացի բուն գութանի երգերէն, կը խառնուին կրօնական, սիրահարական, պարի, զաւեշտական եւլն. երգերու զորս փոքր թուով զրի առած եմ:

Գութանի երգերը ընդհանրապէս Բուլանխ, Արճէշ, Արծկէ, Խնուս, եւլն. վայրեր կերպեն.

1) Գրի առնուած է 1888 թուին յԱլաշկերտ:

Մենք յէջինք չուր ի գարուն,
Ձեր բերնէն գայ լիբդ արուն:
Գործ առաւ ել:

Մեր յարտն ա փխրիկ,
Ձեր յարտն ա փխրիկ,
Դու պաի ցանիք

Մենք պաի քաղինք:
Գործ առաւ ել:

Մեր գութան գէլնի, գառնայ.
Ձեր գութան գէլնի, գառնայ.
Ախր սող մեր մանկալ,

Պաի բառնայ ձեր մանկալ,
Գործ առաւ ել:

Հալալ կէնիմ մեր գութնին,
Չ'հալալ կէնիմ ձեր գութնին,
Վըր արտանին, վըր կռտանին,

Շէկնա կոտրէ ներսի սամին,
Ջուապ տարէք խազնասարին,
Ճիծ չվաստիկ կիրակմտին,

Կնունք չէնայ ուրբթմտին,
Գործ առաւ ել:

Մտնկալ կայնաւ վըր մանին,
Օսկի բոչամ վըր ալնջին,
Ձէն տուեց յամբլուորին,
Յամբլուոր ըսեց ուժտնուորին.

Ձէն հասաւ հորիքուորին,

Ձէն տուէք հորեորին,

Օր դուսմնի արեն հորին.

Գործ առաւ ել:

Գործ, գործ, դուրպան գործ.

Գործ առաւ ել:

Ջան, ջան, ջան.

Ջան, ջան, ջան:

Գութան գիլեր, ուր գին կուզէր,
Գութնի բուղէն կռիւ գուզէր,
Շէկիկ կռտան կնճակ գուզէր,
Վըր արտանին, վըր կռտանին,
Ջուապ տարէք խազնասարին,

Տեղին պարկող կիրակմտին,
Ճիծ վաստկող ուրբթմտին,
Գիլիկ ղրեց հորեորին:
Հորեորին—կարմիր գլուխ,
Մկնտան—մուկն ի բերան,
Փոշխուուն—փոշին ի յաչք.
Խարզնտան—խարզան ի ձեռ.
Խնձորտան—խնձոր գօտին:
Ազապ աղջիկ ուժտնուորին,
Մոսրլ տան—մոսրլ բերան.
Հացն ու պանիր յամբլուորին,
Խեհն ու բարին մեր մանկալին,
Գործ առաւ ել:

Յամբլուոր կերգէ.

Գութան գիգայ մոլրուկ,
Դուսման մէջ օլլովուկ.

(Դօր էկաւ ուժտնուորին)

Առաւ ղխունկն ու ապրում,

Խունկ տուեց պառուընեորուն.

Ապրում տուեց աղջկներուն:

Աղջի, աղջի, շան աղջի,

Բեր, ապրում տուր ընծի,

Թէ ետր չեմ էղնի քզի:

Մկնեան հոսաղ կերգէ

Էշ մի էկաւ խաթայ.

Բեկով ուէն կը կաթայ

Ո՛րն օր չբռաւ, չքշայ,

Էնինք էնդոր հալվա, գաթայ.

Գառսուն տարով ախ քաշայ:

Փոռեան հոսաղ կերգէ.

Հիվա, հիվա, հիվական

Բքուէն գլուխ դիւական.

Դեն յէլաւ սար ու սեյրան,

Ձգեր յէան էրան, էրան,

Որն օր չբռաւ, չքշայ,

Էրթայ ցուր ընտոր բերան:

Գործ առաւ ել:

Գութան գիգայ ճռուրուալէն.
Կռուան գիգայ մոմուալէն,
Յաչքեր լցէ կուց կուց արուն,
Կռի կուղայ հըտ պոլ Սարուն:
Գործ առաւել էլ:

Արև առէ սարի դօթին,
Շիրին, դուրպան քու նմուշին.
Գլօխ կապէ ինչ օր փուշին,
Մարալ, մեռնիմ քու բուքուշին,
Գործ առաւ էլ:

Էկաւ հասաւ ամբան ամիս.
Կռուան կուտրէր ջուխսակ սամիս.
Գործ առաւ էլ:

Արև առաւ վեր խաչերաց,
Թառն, դուրպան քու աչերաց.
Գործ առաւ էլ:

Յարտեր յափան,
Չարոց խափան,
Տէր պահապան,
Ու օղնական:
Գործ առաւել էլ:

Քամին էկաւ հուսիսու,
Դոււման բռնէ հարաւու,
Հացուոր յնկերա նամբախ.
Սգն ա յառէջ, գլոխ կախ:
Գործ առաւ էլ:

Պառաւ էկաւ կուզ է գուզ,
Շալակ գրուկ չափուկ մի գուզ.
Յմնուն տուեց մէկ ու էրկուս:
Յամլուորին տասուերկուս:
Գործ տաւ էլ:

Վըր հնգին ա, վըր մնկին,
Վայ լընցնողի հօր գանկին,
Շներ վրէն տոճկին,
Որ չբարենի մանճկին:
Գործ առաւ էլ:

Դաշտ ու դուրան քար ու քրուա
Գութան միջուն կը ֆռֆռայ.
Ո՛ր չքայ, որ չբռա,

Ուր մամ էղնի քրդու դուայ (կին):
Գործ առաւ էլ:

Գութան յէլեր ա սագին,
Պառաւ պարկէ վըր գաղին.
Փուշ չքուեր ա վըր վղին:
Թագիք յերես կը լիղին:
Գործ առաւ էլ:

Մեր գութան յէլաւ դարձաւ,
Ձեր գութան յէլաւ դարձաւ.
Ու ժիկ, Լուսիկ եղ ու գմին.
Խեք բարափեաք ափոյի մալին.
Գործ առաւ էլ:

Հարս ա, ու հարս ա.
Սարէն գիգա, հարս ա.
Բեռ մի ծաղիկ վըր փիճին,
Օսկի օղեր ակնճին:
Գործ առաւ էլ:

Գործ բօլրաւ,
Դուսման մէջ մօլլաւ:
Գործ առաւ էլ:

Գութան գիգէր ճռուրուալէն,
Շիրին գիգէր կըռկըռալէն,
Կոսոթ Թալէր յարտի յափներ,
Համ կը չիներ, համ կը քանդէր:
Գործ առաւ էլ:

Շաղն ա տուեր վըր յարտերուն,
Սարտար դուրպան քու յաչքերուն.
Յնչի ա լցուեց կուց կուց արուն,
Չէ էլի գիգայ բարի գարուն:
Գործ առաւ էլ:

Էնդին լուծ, էնդին լուծ.
Որ չբռայ մտնի ... :

Գործ առաւ էլ:
Խեքն ու բարին վըր մանկին,
Ձուն ու գութան յամլուկրին,
Հացն ու տուն ու ժամուորին.
Յաւն ու չոռ հարիքուորին:
Գործ առաւ էլ:

Օծնին էկաւ կուզէ կուզ,
Դեվին էկաւ կուզէ կուզ.

Պառաւ միին ջաղջից դուս-
 Էփին պուտուկ մի ջրխուս-
 Տուին, ճամբին դէմ Փրխուս-
 Գործ առաւ ել:

Արե գնաց, ցածըցաւ,
 Կորեկահաց բանձըցաւ,
 Մաճկալի ուրտ քաղցրցաւ-
 Թողեց, գութան յարձկուաւ-
 Տղէկներ, դիտա իշկէք-
 Ճաշ իմ էփէ, արէք, կէրէք-
 Աւտալ աղէն հետ ձի բերէք-
 Գողալ չկայ, մատով կէրէք-
 Կէրէք, կէրէք փորմի պնտինք,
 Յուշիկ, յուշիկ յէնինք վարինք:

Գործ առաւ ել:

Գութան, գութան.

Հետ վրը ափան.

Ջարկեց հորուն,

Հանեց տորուն:

Գործ առաւ ել:

Որն օր չի քչայ հորէք տուն.

Ըսկի չեղնի քուն ու դատրում.

Գործ առաւ ել:

Մաղկաւ արե վրը մեր դաշտին.
 Փիլաց ճակատ Գօռա—դաղին.
 Հաւ ու հաւքեր կը ճըլվըլան.
 Ճօեր ցրտու կը լրկլրկան:
 Գութան գութան, ջան գութան,
 Առանց քղի մենք փարիօան.
 Հորունդ բանի, կոշտեր հան,
 Ղուրպան էղնինք քու խոփտան.
 Աործ առաւ ել:

Շիլէն ծալ, չիլէն ծալ *),
 Շիլէն ծալ ու մալ էրինք,

Շիլէն ծալ ու մալ էրինք,
 Պազ մ' ընծի հալալ էրինք:
 Ջուր պրծէ՝ գիշայ սարէն,
 Կը թափի մարմար քարէն.
 Շատ բարե պզտի ետէն:
 Աղջի, աղջի, ջան աղջի,
 Սանամ արջկան ***) կը մանի,
 Մարդ չկայ իմ թարածէն,
 Խաղաւ մի ընտոր տանի:
 Շիլէն ծալ, չիլէն,
 Շիլէն ծալ ու մալ էրէք,
 Շիլէն ծալ ու մալ էրէք,
 Պազ մ' ընծի հալալ էրէք, կըն.

Նաման սարեր, հով էրէք,
 Իմ դարսին դարման էրէք,
 Հաւաւ սարեր, հով էրէք,
 Մալուլ իմ, չարա էրէք:
 Գիշերսի ես գուրս յէլայ.
 Թուխ ամպն անուշ կը ցոլէր.
 Դէ ցոլա, ցոլա, ցոլա,
 Դէ ցոլա, հալուայ հարին:
 Յոլա, ցոլալուդ դուրպան,
 Փիլա, փիլալուդ հայրան:
 Հաւաւ սարեր, հով էրէք,
 Դարդլի իմ, չարա էրէք:
 Լուսնակ գիշերն հովն անուշ,
 Սրտի սիրածն էր անուշ,
 Սէր ու սաւսից մալուլայ.
 Նիկեար տեսայ, չիւարայ:
 Սո գիշերսի դուս յէլա,
 Թաթախ ձնիկ թալեր էր,
 Բոբիկ հետիկ դացեր էր,
 Բռնի հետիկն ու դացի,
 Իմ Խաւ մէջն էրի չտեսի:
 Դացի—դացի դռնիկ բաց,

*) Այս տեղից սկսած պարի եւնի, երգեր, որ գութան վարելու միջոցին եւս կերգն.

**) Իլիկ, բուրդ մանելու գործիք:

Մտայ, առնէնք թաժայ հաց.
Անտրի բուլէն զիս ի խած:
Հա հանտ իմ, ձանտ իմ, հանտ իմ,
Քոփակի՛ մ'սկի հիւանդ իմ,
Բռնիմ, մուրուստի կնտիմ:

Տղէն կանէ կարմնէին,
Դօլալայ գնտեր յակնճին.
Խապալ տարէք զոնքճին,
Աղջիկ տայ էտ կտրճին:
Խարսա բերդը բլեր էր,
Սաբս տակը քներ էր.

Քներ էր քրտներ էր,
Վարդը յէրսին թփուեր էր:
Կաղզուանու ձորէն եմ,
Մեծ բաղի խնձորէն եմ.
Խնձոր թալեմ, արի տար:
Խնձորի կէս խածուկ էր,
Չորս գոցէն արծթուկ էր.
Սաբոջ գոտին դրուկ էր:
Կանանչ յարտի բնարին,
Շատ բարե հեռու եարին.
Դարման չէղաւ իմ դարտին,
Վարամ ուտայ հինգ տարին:

*
* *

Մանագլեհի բարբառով

Հառաւել—հառաւել, յէշ 1),
Հառաւել Մուսլո զոմէշ.
Ձեռսի թալեմ Ասածու փեռ.
Մզի ցորեն տայ փեռփեռ.
Մախնէք տանք մեր ուշի բեռ,
Ձեղնի ծախին բոզ գմէշ:
Հելել, մելել Շէկ Կառան,
Հոտղներ, քէէք զէդ գութան.
Օրթա հասնինք Բրէ տան,
Հա, մեռնիմ քզի Շէկօ, Կառան:
Տղա, Մանուկ քչա զէդ եզ,
Գութան բանի քանդի սէզ.
Յորեն էղնի զէդ զէզ,
Հա մեռնիմ Մանուկին ես:
Քչա Լաւանդն ու Խնձորոն,
Հանդա փոխդ բէրեց Կարօն,
Մկա լծինք Շաղազն ու Խէրօն:
Օր դմանայ մզի ուշ Միրօն:
Տղէք, ձէն հանէք գութնէն,
Տաս տուն ա մեր բնատէն.
Գութնի ալեր ճըռուլուան,
Ճըռուլայ, ձէնիդ խուրպան.

Հան, Խաղօն, Ձօն էկան,
Բերին մածնախառ թան,
Իդ հաղսի կարճկիւնք գութան,
Հա բապեմն, հառաւել:
Մատաղ ձգի գմըտան,
Կըսեմ հոտղներ էրթան,
Պաղպաղ ջրով աղէկ հովցան,
Լուան, զըլընցուն՝ արծան:
Տաւալ էկաւ, քնուց յէլան.
Գութան լծին, խառնան առան:

Մեր գութան ա. ծուռ ու մուռ,
Յըս տարուան տարին շատ մումուռ,
Ընցնալ տանին խաղու դուռ,
Խառան կուզին, տո՛ւր, հա տո՛ւր:
Բրօն յէլաւ, բռնեց մանճ.
Յարա կեղնի աղէկ կանանչ,
Կուլթն ուտայ ճանաչ.
Աստուած օրթնէ գութնի ման:
Փաղաք զնաց Բրօս պապ,
Գմյանուն բերեց զնկապ,
Օր ըսկի չման պարապ,

4) Ամեն տան զուլիս «հառաւելի» երկու տողը կրկնելու է:

Դուռմնի տուն հղնի խաբալ,
 Քաղքցի Ապօ ձեռ կէր փարչ,
 Էրես փրչոտ կը մանէր արջ,
 Զաւթիյէն կուգայ խաբան,
 Աղբօն քեզ էկաւ առաջ,
 Աղբօ մազերն ա խառ,
 Էն դէն էկաւ բարբառ,
 Դու կը մանէր նոյա դառդառ,
 Գնաց, չեկաւ, ըսեց ձեռ, առ,
 Զիյալ, Շէկօ վրէն կռնմա,
 Զէ յմօր կէնինք զբու բանա,
 Հարսի գլխուն օսկի քաս,
 Գութան, ախօս կը բանմա:
 Մկա լուս ա ու աղօթրան,
 Դմշտանուն քսինք խաթրան.
 Օր ըռհաթին, չի խաման,

Աստուած օրթնէ գութնի բան:
 Յէս օր բերին տուն աղ,
 Զմեռ օր էղաւ կը բռնայ պաղ,
 Մեր մանճկի ջան էղնի սաղ,
 Աստուած օրթնէ մեր հոտաղ:
 Կը համալրուի Մուսլօ կողեր,
 Շատ ունինք վարի կողթեր.
 Մ'իս, էտ անաստուած գողեր,
 Զթորկին վարենք մեր հողեր:
 Մեծ պապէն դռնէն բռնաց,
 —Տղմ, հորու բերան բաց.
 Հասօն ու իսլօն ա էկած՝
 Սև ջուր գայ ուրանց աչաց:
 Դո՞ր փախնինք, դո՞ր հեռենանք,
 Մեր արտ ու ափ մօռնանք.
 Յորեն կուղին, դէ, չտանք:

*
* *

Արձէօի բարբառով

Արև տուր վեր սարերաց,
 Ղուրպան եմ, Մարալ, էդ թուխ աչերաց,
 Շարից էկաւ շարմարական,
 Թալան թալեց ծաղկան պիար.
 Կօ սկօ էկաւ ամուռորի գնդերով:
 Թալան էթալ արտի պիար,
 Կը սըռսըռեր գնտերով եար:
 Թալան էթալ արտի բաղչէն,
 Կը սըռսըռէր եարոչ մախչէն:
 Թալիկ կուգայ, որ թաւալի,
 Յորեն էլնի, ծաւալի:
 Շուռ կը տայ որ շունէ շուռ,
 Կոռիկ, Կռան ընկէ ճռնէ ճուռ:
 Թալան թալէ արտի պերիճէք,
 Շուռ կու տայ ... :
 Գութան թալի արտի պիար,
 Կոր մուկ ընկէ մաճկլին խակառ,
 Զորա գմէշ,
 Զեռներս թալեմ Աստծու փեռ:
 Մարալ, Կորեկ ու Մարալ,

Դիւ շորորայ կեաքւու նման:
 Թալան թալի արաի բանին,
 Կօ սկօ էկաւ բարի խնամին:
 Դուսման, Տուսման,
 Դիւ կը շորորաւ կեաքւու նման.
 Թալիկ կուգեայ թալոսական,
 Կռէթներ շուռ կուտայ խաչմարական:
 Արեւ առեց վեր պեփեցին,
 Ղուրպան ըլլեմ Ձորա գմշուն
 Թուխ գետրեցին:

*
* *

Ղարսայ Նախիջեւան գիւղի բարբառով *)

Յօրիկն էլաւ,
 Աւառ կերաւ.
 Շող է շարուրէ,
 Ակօսը հարուր է,
 Թեքի գոմէշ,
 Ասլան գոմէշ,
 Գործը բարի է,
 Տարոց տարի է,
 Միջակը լաղաւ է:
 Առջի հոտաղը զաղաւ է:
 Մաճը մաճին է,
 Ձեռն ակնջին է.
 Վայ ուշտան հոտաղ,
 . . . խան բաջին է:
 Հովդըր, սարին դըր,
 Ալլան քեաքիմ դըր:
 Վարենք, արտ էնենք,
 Դուսմին դարս էնենք.
 Վարենք վարելով,
 Ակօսը շարելով:
 Ենենք դուս առաւել,
 Առաւելի գոմէշ

Ամալիդ ղուրպան,
 Ասլան գոմէշ.
 Արեւ գնաց,
 Մարալը մընաց:
 * *
 Սեւ ամալը չադր է 1),
 Դուսմին դադր է.
 Թեքի գոմէշ:
 Շալակդ ծանր է,
 Երիտը մանր է.
 Թեքի գոմէշ:
 Ակը խորին է,
 Դուսմին փորին է.
 Թեքի գոմէշ:
 Շող է, մեղալը է,
 Ակօսներդ հաղար է:
 Թեքի գոմէշ:
 Վարենք, սեւ անենք.
 Սեւանք գոմէշ,
 Զանգ քե ղուրպան է,
 Սէյրան գոմէշ:
 * *

*) Ասել է Անտոն Խաչատրեան Ղարս, Նախիջեւան գիւղացի:

1) Ասել է Գէորգ Ներսէսեան Ղարս, Նախիջեւանցի:

Հարս եմ ու հարս 1),
 Կարմիր ու ճերմակ հարս.
 Առնեմ պառկեմ ակօսող,
 Էգ է քաղա ճաւասոր:
 Մանի ըսեմ ու շարեմ,
 Լըցեմ տոպրակն ու կարեմ.

Առնեմ, քաղքէ քաղաք ման կըզամ,
 Քեզէն լաւը կը ճարեմ:
 Գուլթան, գուլթան, ալ գուլթան,
 Խոփդ քարէ քար գուլթան.
 Էկան քովէդ անց կեցան,
 Հոտաղ մաճկալ լալ կեցան:

*
 * *

Վաղարօտպատի բարբառով

Պուղանս հաց եմ տանում,
 Եւր նայ նայ նայ, նայ նայ նայ 2.
 Բերանը բաց եմ տանում,
 Մեխակով, դարչինով իմ ետքը:
 Մաճկալին շատ եմ ուզում,
 Զուկը տապկած եմ տանում,
 Մեխակով, դարչինով իմ ետքը:
 Ամպել է ամպի տակին,
 Ծունկս ծնկանդ տակին,
 Ես քեզ սրտե սիրեցի,
 Մեխակի ծառի տակին:
 Բոզ ձին հեծել եմ,
 Արագին մօտեցել եմ,
 Արագ, ճանքայ տուր անցնեմ,
 Իմ ետքին կարօտեցել եմ:
 Էս Արագի ատէքը,
 Կողբայ պիտի կետեքը,
 Նստել են դուքաններին,
 Ոսում են լաւ դայթէքը:
 Ինձ մի պուճուր տուն ունեմ,
 Մէջը ոսկէ սուն ունեմ,
 Գաջն ու գերան պար պիտէր,
 Սրտով սիրած ետք պիտէր:
 Քարի տակը քոլոտ ա,
 Կարմիր ձիուն արօտ ա.
 Բօլօլիկ օխտը տարի,
 Քիւրն աղբօրը կարօտ ա:

1) Ասել է Լեւոն Ներսէսեան Ղարս. Նախիջ. գիւղացի.

2) Սոյն ճնայնայ-ը իւրաքանչիւր տողին կրկնելու է:

Արագը հեշտացել ա,
 Ճանփէքը կօշտացել ա,
 Խաբար տարէք իմ նանին.
 Մուստարին շատացել ա:
 Բաղումս կայ բաղվանցի,
 Շիւ կայ շւի նման չի,
 Բօլու՛ - բօլու՛ գուս թափան,
 Մինն իմ Խարին նման չի:

*
 * *

Վանայ Գործոթ գիւղի բարբառով *)

Պիչերուայ խաւ խուսացին՝
 Սարուացք դէհէն լէծեցին,
 Արտի հար արձեկեցին,
 Զեհցիլներ պատրաստեցին:
 Մանճկալ իր գլուխ պացեց,
 Խաչեալ Յիսուս աղաչեց,
 —Տէր իմ, օգնական, կանչեց,
 Գոմշուկներ բէրեց, լծեց:
 Բարով ասիւ, գործ գրին,
 Խօրօտ հօրօրներ էրքին,
 Մանջկալ կանչեց ամօլին,
 Ամօլ կանչեց սժտու՛նվարին,
 Գործ չիտակ գիր ի բարին:
 Շօրօրայ, դէհ Մարալ, շօրօրայ,
 Դութան ալօսան կօրօրայ.
 'Իուսմէնի տնիկն աւիրայ,
 Շէպէթ ալօսներ կը շինայ:
 Բացուիր աղօթքան—բարի լուս.
 Դէհ ձուռ ջէհերան մաիր ալօս.
 Էկաւ մեր տան տէր Կիրակոս.
 Չանի կռվիւ, մեղի ափսոս:
 Չորս գոմէշ ալօսին,
 Արև առեր կօտուին,
 Բարև տոս Ոժտան վարին,
 Բարով դարձիր վեր գործին:

*) Գործոթ գիւղի տէր Դաւթի Ասածը որ ինքը գրի առած է. կը
 թողում, թէ եւ շատ սխալներ կան, ընազդին համեմատ:

Անուշ խով ի, Մարալ գմէշ.
 Ձեռ թալէրեմ Աստուծոյ փեօ,
 Էն մօռնամ, հալս կէլի գէշ.
 Քաշի, քեզի կուրպան, գմէշ:
 Գութան ընկէ արտի քօլեր,
 Կը ճէռվեռա օրրուն ակներ,
 Առավել ասա. դէհ Ուժտուն,
 Սիրտ սաղ արա խեռ Աստըծուն:
 Գութնի փէտեր ասէն թեղի,
 Շուռ կուտայ, հողեր կը թէղի,
 Տուսմեցի գլուխ կը թաղի,
 Դէհ Շէկո, Աստուած քե պախի:
 Ձէն տուր, ձօ, տնաւեր մանճկալ,
 Իսկի չես անէ կալմակալ.
 Ասա, հօրոր, կանչի պարով,
 Քէրթիւր, թափիւր խալալ զուլալ:
 Անուշ գուգա հարաւ քամին,
 Մանջկալ կանչեց Ամուլարին:
 Ձէն տուր Ուժտան տնաւերին,
 Թող կանչի հօրօրն ի ... :
 Դէհ արա, Շէկո, ասեմ բարով,
 Դործ բոլորինք Աստուածն ապով,
 Մանճկալ, դու կութան թե արա,
 Որ ժողուենք մէջնակ Աստուծով:
 Վառէրի շուքեր վառէրի,
 Պարով գործեր պոլորեր ի,
 Մանջկալ մանջին թուեր ի,
 Չիտէմ տնաւեր քէնէր ի:
 Բարով ասա, Ամօլ, շանւորդի,
 Դու չես գիտէ արտն կորդի,
 Խողն ակօսից կը խօրդի,
 Մանճկալի աչքեր կը ճորթի:
 Մի նեղացի սիրուն մանճկալ,
 Շատ մի էներ կալմակալ,
 Չորս լուծք ունենք, ուղը մալ,
 Այլատինք ուտենք խալալ զուլալ:
 Կութան ինկէ արտի ափեր,
 Քաշէք իմ սիրուն գոմշուկներ,
 Վարենք, ցանենք սիրուն հատիկներ,
 Աստուած տայ իր բարիքներ:

Անուշ քամին կը զէղզէղայ,
 Շէկօն մէջ ահօսին կը լօղայ.
 Կութնի խօփ գետին կը սողայ.
 Մանջկալ մանջին կը դողդէղայ:
 Քաշի, Շէկօ, քեզի կուրպան,
 Խաց բերողի անուն Սուլթան,
 Էկաւ ինկեալ խէտ ահօսան,
 Շատ աշխատողին էղնիմ կուրպան:
 Կութան ինկէր արտի խոզան,
 Առնեմ սիրողս, էլնեմ զօզան.
 Քաշի Շիրին, օտացդ հայրան,
 Տուումենէ տուն էլնի վերան:
 Հէւար ի գոմէշ, հէւար ի,
 Էկաւ, կօլամ քե վարի,
 Մանջկալ քո տուն աւիրի,
 Կայիմ պէռնի, կութան չաւիրի:
 Արև մտաւ քո Ուժտուվար,
 Կահնիր բարև, տօ Խորիկվար.
 Հառաւել ի սիրուն Շահպազ,
 Մանջկալ ես չեմ քաշէ քու նագ:
 Տէմ տու, անիրաւ Խորիկվար.
 Կանչիր հառաւել անդադար.
 Հա հառաւել, սիրուն ճղնիկ,
 Տան տիկինի անուն Սղունիկ:
 Փոխան իլէ, կութան կանի.
 Սուլթան իլի, կութան կանի,
 Տուումենի խոզին կը խանի,
 Դեղն ու դեղդիր խետ կը տանի:
 Մանճկալ տեռաւ խաց պիրողին,
 Կանչեց իր խօրիկվարին,
 Ձեռքդ պոնեմ, տամ գրողին,
 Կերթամ, խասնեմ իմ սիրողին:
 Հա հառաւել ասեմ մեր կութան,
 Տօ, տնաւէր մանջկալ Փոխան,
 Ամեն օր ուտածդ թթու թան,
 Գլուխդ դնես վեր կռեթան:
 Հեվար ի, գոմէշ, արև մտաւ.
 Հա, հառաւել ի, քաշի, բոմակ էկաւ.
 Էլի, կուրպան, Շէկօն, Շիրին էկան:
 Մալուլ—մալուլ հօրօր կանեմ,

Յիրիկուն ի միջնակ կը խանեմ,
 Խէտ իմ կռուանի էրբեր կտսեմ:
 Իմ ետք իլէ՝ կայնէ տանիս,
 Մէջքը բարակ աթի կամիւ:
 Ծոցդ էր յէգի, ծծերդ եմիւ,
 Ասի.—կը թողեմ, չիլա գեմիւ,
 Յեզիմ եմ ես, տէրը թագա
 Սիրող անեմ, ծծերդ մագա
 Ընքերդ թուի, աչերդ խաժ ա,
 Կը գովամ իմ Շէկոն, կաժու:
 Ետք մը ունիմ անուն Շուշան.
 Իմ մատիս մատնիք քե նշան.
 Առնեմ մտնեմ մէջ աղօսան,
 Մանջկալ քեզի կլնեմ հայրան:
 Ա՛խ երկինք, ամպեր կը գոգոան,
 Քո ոտքերաց կուրպան կռուան.
 Շիրին, դու լողա մէջ աղօսան,
 Բարև տանք էս քոյակ Ոժտան:
 Բարև էկաւ, գոմէշ, խամբարձում,
 Դաշտերն ի խերկ, սարերն ի ձուն.
 Աստուած քակի կոմսի մարդու տուն.
 Մարալ, ես կուրպան քո հողուն:
 Էրկինք կը խաղայ թուի ամպեր,
 Ամպեր կը թափին վարդի ջրեր,
 Ձէ կուրպան, սիրուն կռուաններ,
 Ես ձեզի կառնեմ, կէլնեմ սարեր:
 Ձեզի կուրպան, Շէկօ, Շիրին, Ձէյրան.
 Վարէնք, քակենք շայիւ չիման.
 Տանտէր մէռնի քզի, կռուան.
 Մէկ օր չիկայ մօտ՝ իր կութան.
 Որ գութէնվարներ իմանան:
 Կռուան, դէ կուրբան, վարենք մենք.
 Շուշուտ մեր գործեր պոլորենք,
 Տէր Աստուած, միջնակներ ժողունք,
 Բարով արտ մէլ նորէն խերկենք:
 Կեախ, կռուան, կեախ ի,
 Մարալ, կուրպան, վերապախի,
 Խորիկվար, Աստուած քե պախի,
 Աչքս կուլայ, սիրտս ուրախ ի:
 Տօ, համովար, շատ մի ուռէ.

Ամեն մարդու ... մեր ձեռն է,
 Կասես Ոժտուն. կասես Ոժտուն,
 Բէրան կը թալես ամէն մարդուն:
 Մանջկալ ասաց.— Համու, Ոժտուն,
 Սիրտ սաղ արէք խեղ Աստըծուն,
 Քէլէք իմ գոմէշներ սիրուն.
 Մատաղ կլնեմ ես ձեր հոգուն:
 Յէւար ի, արեմտոց, սիրուն Նազլի,
 Ոժտնվարի սիրտ եարալու
 Էն համովարն էլի շատ դարձու:
 Մանջկալ կանչեց, ոժտուն— Պետրոս,
 Քոռնա քու երկու աչից լուս,
 Մէկ շիտակ իրիշկայ ակոս,
 Որքան խորան տրի և փոս:
 Ոժտան կանչեց— Մանջկալ աղա',
 Ձէվիչք ակոսան կը պսպղա,
 Կռուան մէջ ակոսան կը խաղա:
 Մանջկալ ասաց— Ամու ջարճի տէր.
 Աստուած առնէ քիւ խէր ու մէր,
 Որ մանջկալ եղնէր քեզի խէր,
 Սիրող քեզի կը խասուցեր:
 Չորա, կուրբան, հառաւել տուր,
 Սիրող իւերի կայնէ ի դուռ,
 Մէջք բարակ խանչլի բուռ,
 Գոտին զարկէ Շէրվանի նուռ:
 Ես Տէր Դաւիթն կաղտական,
 Փախամ, էկամ, խասան, Իրան,
 Մէջ իմ հալին շիւարամ:
 Ես Տէր Դաւիթն եմ Գործոթեցի,
 Շատ ինչերաց ես զուրկ մացի,
 Տիրուխնիս Կուրխեցի:
 Գործոթ ըսուած բանձր տեղ ա,
 Չորս բոլոր ծառ և ճիւղ ա:
 Երբ միտքս գինի սիրտս կը մըռմոս:
 Կութնի բառեր կասես գրի.
 Տէր Դաւիթ կութան տեսնը ի.
 Ոչ գոմէշ տեսած եմ, ոչ լուծ,
 Խէր չտեսնի Համիտ իրա հոգուց:
 Երբ լծեր եմ Ջէյրան, վարած եմ խողան.
 Երբ տեսեր եմ Շրին, Կռուան,

Դրե՛ր եմ գլուխս վեր գռէթան:
 Երբ վար էրած էմ Գործոթա փոս,
 Քոռնայ Շապոյի էրկու աչից լոս,
 Իսկի հայուն չասաց ափսոս.
 Որ մենք տէսնէնք կութանի ակոս:
 Երբ մենք կութան կանենք.
 Դաշտ, սարեր կը խէրկենք.
 Բարի—բարի սերմեր կը ցանէնք
 Հոգով մարմնով կը փառաւորուէնք:
 Գործոթ ըսուած տեղը յարմար,
 Յառջկնի դուզ, յէտև տար.
 Աստուած կտրի Համիտի ճար,
 Զի խէր մեր մալ, մնէնք անճար:
 Լծէրինք կութան, վար կանենք.
 Մէկիկ Աստուած կապաւինենք:
 Մէկէլ չասես գրի կութան
 Հիմա էղած եմ կաղթական
 Կութան էրածեն ցիր ու ցան,
 Աստուած անի վատ ազգի դիւան:
 Իննսունվեց թիւ յունիս վեցին
 . . . Հայերաց մթնցուցին,
 Տղան իր մօրեց զատեցին:

2.

ՀՈՒՆՁՔԻ ԵՐԳԵՐ.

Ալաօկերտի բարբառով

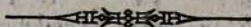
Նստեր իք սէլի վրէն 1),
 Կը մանիք կոտ կիրիրէն.
 Արի, տես լուսուն ձեր ջանին,
 Գէրնդուորներ քնչ պալ հանին.
 Զգի քչինք, դուս հանինք յարտէն,
 Օր սկի չզրուցիք մեր դարսէն:

1) Քաղուորներ, խուրճ կապողներ եւ սայլապաններ փոխ առ փոխ կերդեն:

Ձուրի յերկուն դու կը մութմութաք,
 Ինչ օր ջրից յելուկ ձկան կը թփուտաք,
 Կէմով կը կապինք ձգի սելի յակ.
 Օր մեր դարխօյի 1) պէս ուտիք, հաստընաք:
 —Հայ, հայ, գերնդուոր աղբէր,
 Ձէ ձեր հալ շիտակ կէրկէր,
 Ձուրի օր արեւ խօրունդ պատէր:
 Վաղն օր մացինք սաղ,
 Էլման գիգանք քաղ,
 Իմ խուրձն ա շատ աւարայ,
 Ձուքի բանօքին տաստարուայ.
 Գու յնկեր տեսեր ա, իմալ կէնայ,
 Դառնայ յետեղ ի բարդերով լնայ:
 —Դու լէ տեսեր իս իմ գերնդին,
 Կեռուկա, ինչ օր կիւրուս կացին.
 Օր Թալիմ, ինչ օր մաղի կը տանա.
 Բղի կը լացու, հոգիդ կը հանա:
 —Էտոնք օր կը զրուցիս, ըսկի բան մի չին.
 Գէրնդուորներուդ համար սրտի հովանքին.
 Դու արի, հարցու մեր կեռ բանօքուց.
 Տէս, իմալ կը ժողուայ, կէնայ բէդ բէդ խուրժ:
 —Փիցուկ խրձնաւոր, մկայ ինչ կսիս,
 Ձէ քիչա մացէ, օր հոգիդ հանիս.
 Արեւ յառէջ չոքուց կը հլրքաս,
 Դը հէրիք ա բերանդ լէն ու լէն բանաս:
 Իմ բանօքին քեանի կէրթայ կը փիլայ,
 Ձեր պէս գերնդուորներ յարտերուց կը հանա.
 Ձեր գէրնդիք տեսանք, օր խամ էրկաթ ին,
 Դըս չառէ քարին, շուտ մի կը կոտորին:
 —Ինչքան բանձրնաս, ինչքան վեր յէլնիս.
 Ըսկի չեղնի օր, իմ բարա էղնիս.
 Ես յառջէն քաղիմ, ծորիմ, ծորթփիմ.
 Դու միհակ յետեանց կը վազնիս հեւալին:
 Դու նստեր էք բարդերու հովեր,
 Մղի օր կը տեսնիք, կը դողայ ձեր չոքեր,
 Գէրընտիք դրէք ու գացէք տներ:
 —Իմալ էնինք իտա խրձնաւորներու ձեռ,
 Էլման գուղին օր շալաք ուրանց դնինք բեռ.

1) Շան անուն:

Զեր տղէկներուն խանչէք, օր կը մանին նեռ,
 Դուք չը կրնաք տանիք մեր ծանտը բերւ:
 Հերիք աս, էլ կեաւցանք ձեր ջրոռն ցազից.
 Շիտակ ամբ էկաւ մզի վերեւոց.
 Էլ կանել չեղի ձգի իտա տեղ,
 Վրռագով յէլէք, փախէք յէնի գեղ:
 — Էրկուսդ լէ էղերիք, ինչ օր տօխսանոց 1),
 Զ'ջօկիք յիրարուց տասնոցն ու քսանոց 2).
 Լսեր իք մեր գերընդու զնդուն ու զնդոց,
 Գընկնի մըջ յարտին իմալ կրակ ու բոց:
 Գէրընդիք թըրա քիսնին քարին չըխշըխկան,
 Էդ սուտ մնացով խըլղ ինչ հասկնան.
 Կրնաք դու մեր պէս խօլ ու խուլաթով,
 Բէդ խըձեր կապել հազար դուպարով:
 Շատ զրուցեցիք, էլ աղէք, հէրք աս,
 Աստուած էրկաիդ բանիկ լէ յաջողա.
 Կանչինք եօթն—անուն. էղնինք մեր բանին,
 Դուռ ու դրկեցին, չընկնինք նեղ օրին:
 — Ա՛խ, գէրընդուոր, գէրընդուոր,
 Մուկն ու կատուն պոչաւոր,
 Թգրբան ձգի յէտիւր աս,
 Իլան 3) ձգի կտրեր աս:
 Մկայ գիգայ հացի զօր,
 Հըս ճաշ փլաւին սխտոր
 Ինչ օր տաժու հէռէլանց.
 Կանիք իշկիք դէմի հաց:
 Ուրիշ ումուտ չը մնաց.
 Վէրկ անձրկ՝ ներքն թաց.
 Կանչէք դուս գայ արևուն,
 Բալիմ չորցու յարտերուն:
 — Շատ բլղրել (չատախօսել), աղէկ չէ,
 Երսօր հանաքի վախտ չէ.
 Մկայ յարտեր կը չորնան.
 Նոր գիգանք դէմ ու դիման:
 Շէնք ու շնորք քաղի մէջ.
 Զուր չարչարանք խըձան մէջ:

1) Ինեսուն տարեկան. 2) Տանկական փողեր. 3) Փրկութիւն

3.

ՍԱՅԼԻ ԵՐԳ.

Գործօր զիւղի բարբառսով *).

Մարտօն կանչեց—Մարկոս, որդի,
 Կանչիր թող, գայ խուս շանորդի,
 Թող գայ մեր սէլեր շինի:
 Գնաց Մարկոս, խուսն կանչեց,
 Խուս իր քախում—մախում առեց,
 Էլաւ էկաւ, Մարտոյի սէլ շինեց:
 Խուս ուրագ ուր ձեռ առեց,
 Վէր Աստուած աղաւինեց,
 Մինչ իրիկուն սէլ շինեց:
 Մարտօն վէր սէլին ուրախացաւ,
 Երբ սէլը ուր դռան շինած տեսաւ:
 Ուրախութենից չքնեցաւ,
 Խուս ասեց սէլի տիրոջ.—Աղա,
 Արի, սէլի կշտին կայնի, խաղած,
 Չասես՝ խսան հախի գախ առ
 Կանչեց.—Խուտաղ, գոմէշ խան դուս,
 Բօռնա քու աչից էրկու լուս,
 Չես լսէ, ինչ կասի իմ խուս (հիւսն),
 Էրթանք, դաշտն ցորէն պիրենք,
 Լծենք եղներ, ցորեն ցանենք,
 Խսան ձէն մեր ակնձէն կտրենք:
 Լծին սէլ, Ջէյրան ու Շէկօն.
 Խուտաղի անուն էր Մէկօն.
 Տունդ աւիրի, տանտէր Հակօն:
 Սէլ կայնաւ դէմ բարգոցին,
 Վէրին Աստուած աղաւեցին,
 Նոր իրենց սէլ բարձեցին:
 Շիրին, Ջէյրան բերին լծին.
 Սէլ պիրին վէր աղուրին,
 Մէկօն էրքեց սէլի էրքեր.

 1) Ասել է Գործոն զիւղացի Տէր Դաւիթ.

Ձէն ընկաւ դաշտ ու ձորեր,
 Կը խաղին աղուորին գոմշուկներ:
 Բարեւ անեմ իմ Հակոբ աղին,
 Սէլն ընկեր խեղ աղուորին.
 Քէշեց գնաց մէնջ կալին.
 Երբ սէլ մէնջ կալին տեսան,
 Տնով—տեղով ուրախացան,
 Տօ, Շէկօ, Ջէյրան, ձեզի կուրպան.
 Ձեր խող վեր իմ դուռմնի տամ:
 Էրոջ աղեր կը ճէռվեռայ.
 Սէլի ակներ կը փէռփէռա.
 Գոմսի մարդու տուն աւիրայ:
 Հէ, էլ Կռուան, քեզ հայրան,
 Սիրողս կայների, կանի ման,
 Սիրողս սիրեր էի, կասեմ ջան:
 Դու կայներ էս, կամաց կամաց,
 Աչքով ինծի կանես իմաց.
 Միսէս խալաւ, ուսկողս մնաց:
 Իմ ետք կայներ ի, մաղ կանի,
 Մէկ մատ կանի, մէկ ճախ կանի,
 Իմ մրազ խեղ քեղիկ Աստուած անի:
 Սէլ բարձեր իս, կուգաս դաշտէն,
 Շրւարեր էմ քու դարսէն,
 Պատուեր իմ էրեսի պառսէն:
 Կը ճէռճէռա սէլի ակներ,
 Կը փէղփէջայ արտի բարդոցներ,
 Կուրպան եմ ձգի գոմշուկներ:

